

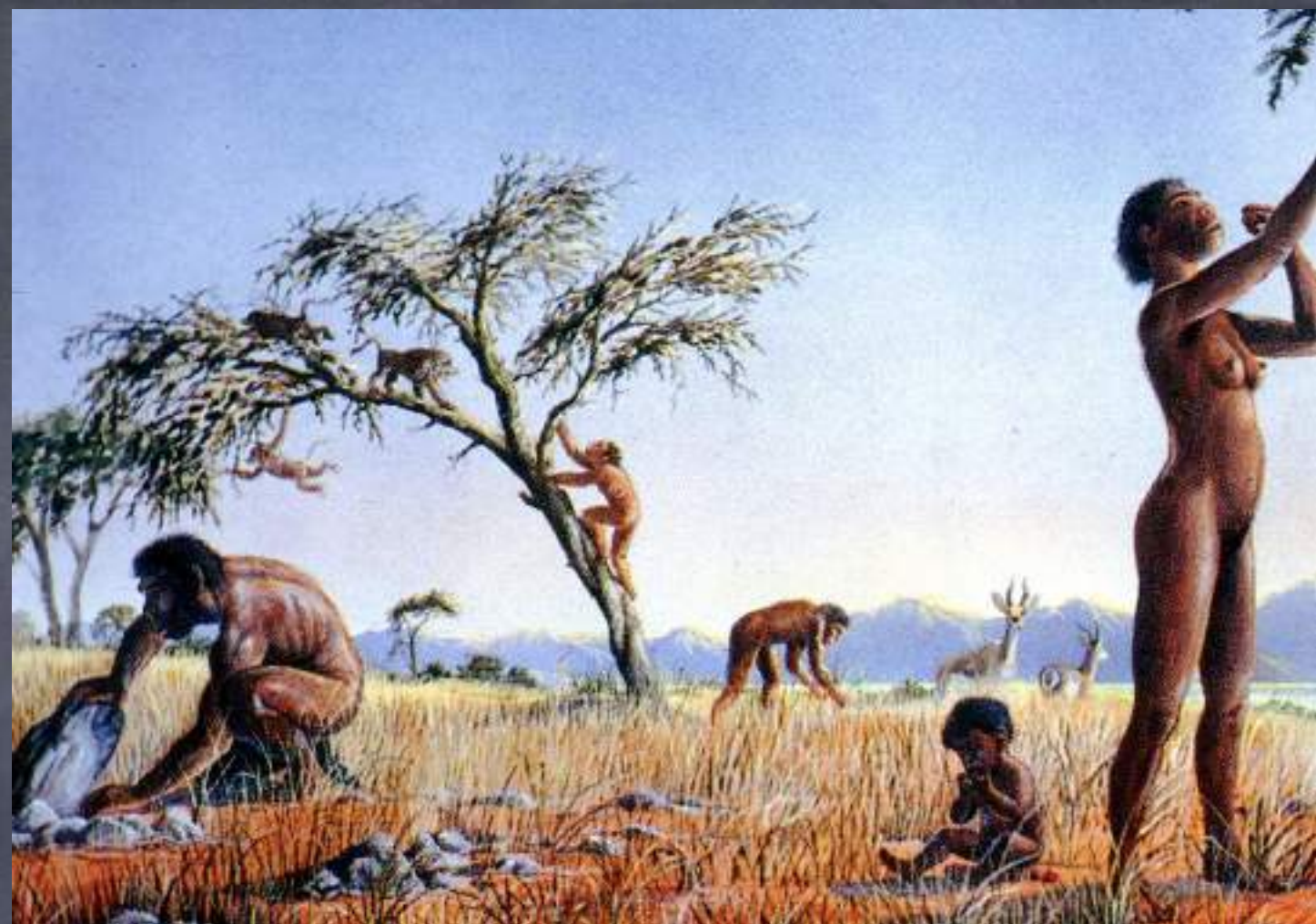
Plantes i animals en la història de l'alimentació

Narcís Soler Masferrer
7 de març de 2023

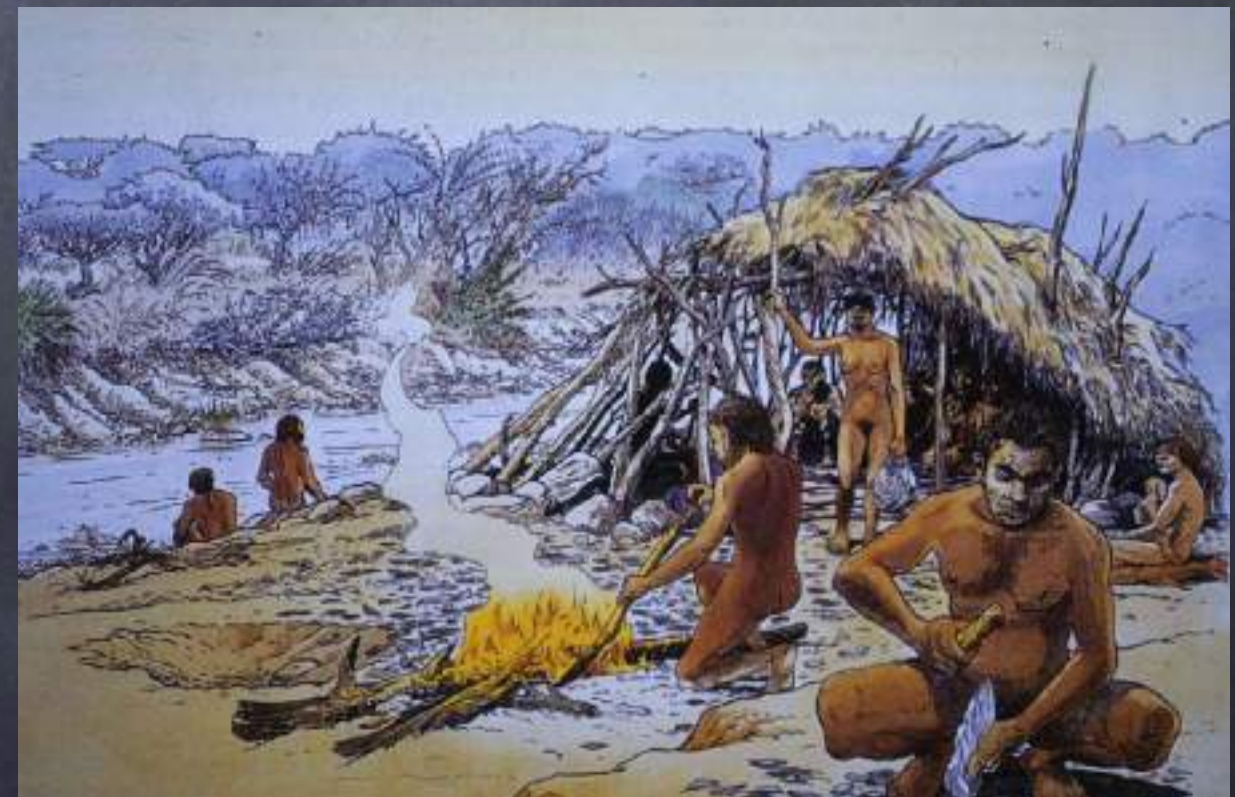
Sahelanthropus chadensis

Australopithecus africanus Dia 21 Peintres 90 48 Gilles Tosello

Homo habilis aprofita carronya Gallay 99 453 Dibuix d'André Houot

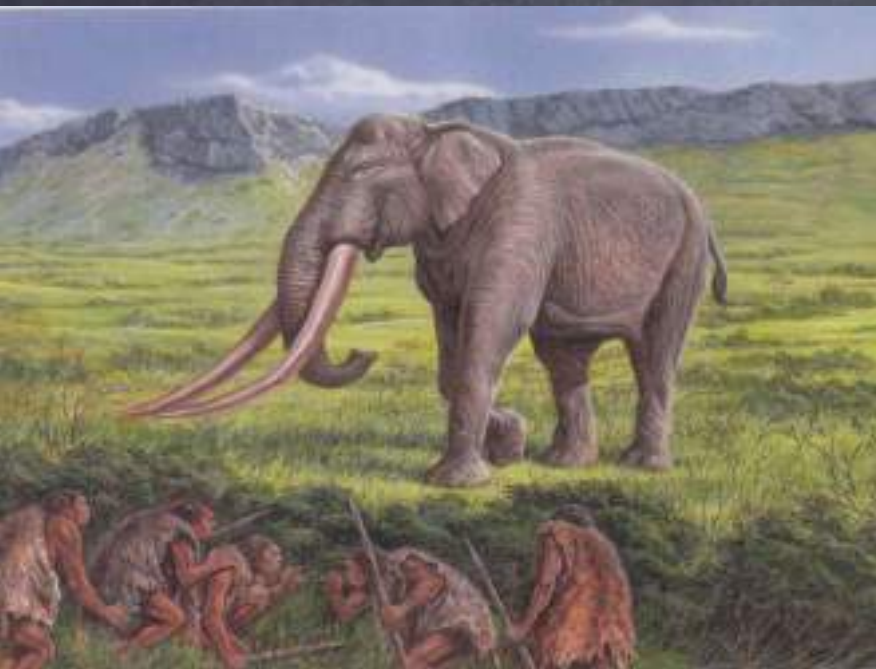

Homo ergaster Campament base i foc Gallay 99 59 Dibuix d'André Houot Dia 14

ANIMALS I PLANTES EN ÈPOCA PALEOLÍTICA

1 MA-10.000 anys abans d'ara

Homo heidelbergensis (700.000-200.000 BP) *Homo neanderthalensis* (200.000-40.000 BP) i *Homo sapiens* paleolític (40.000-10.000 BP) foren caçadors i recol·lectors.

Elefant antic

Rinoceront de Merck

Mufló

Bous mesquers

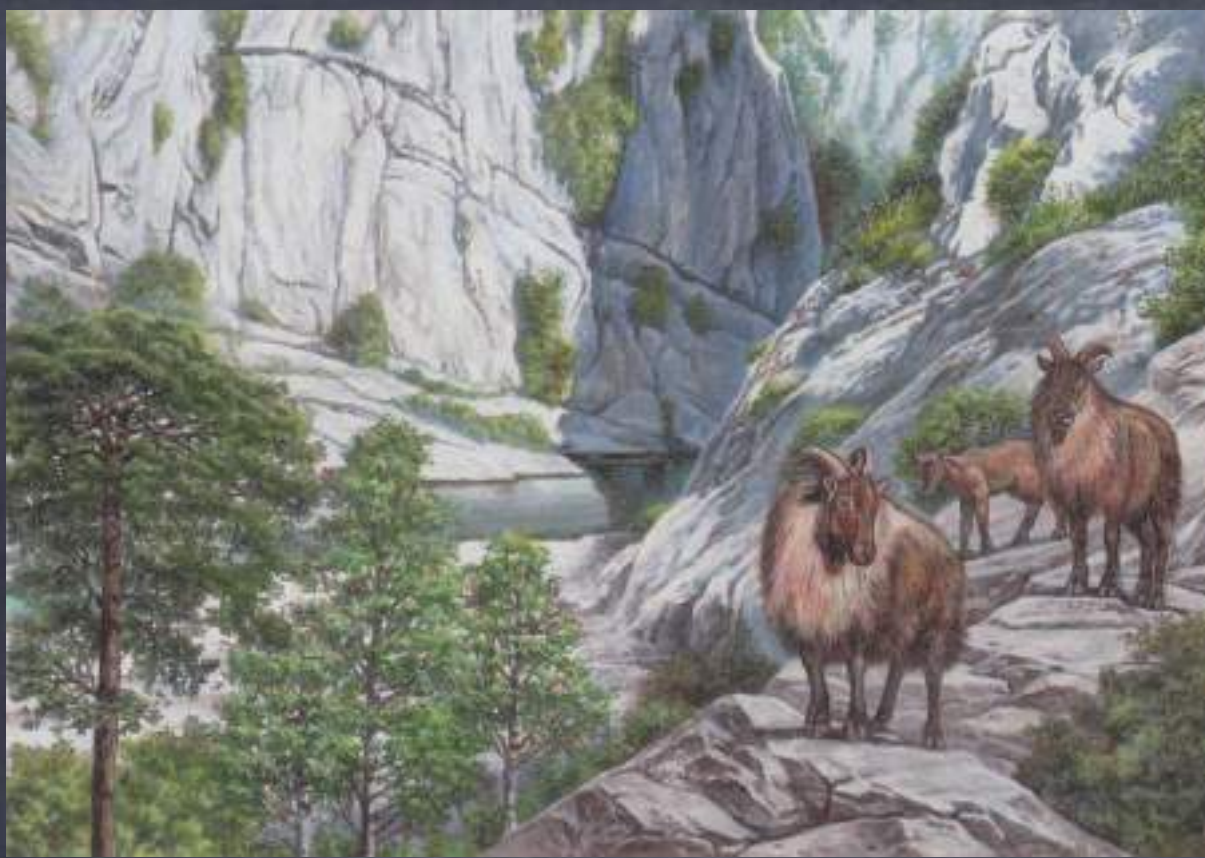

Castor

Braus salvatges de cova Chauvet

Cacera paleolítica a Catalunya: Animals extingits

Thar

Cacera de rens

Cérvol de la cova de Las Chimeneas (Cantabria)

Daines

Bisont datat per 14C en 12890 BP $\pm$ 160. Panell 6 de la Sala Negra de Niós

Bisont a l'ast, Talteüll, 28 de juny de 2014

Semental de la paret dreta del "Cul de Forn" de Niós

Cacera de cavalls

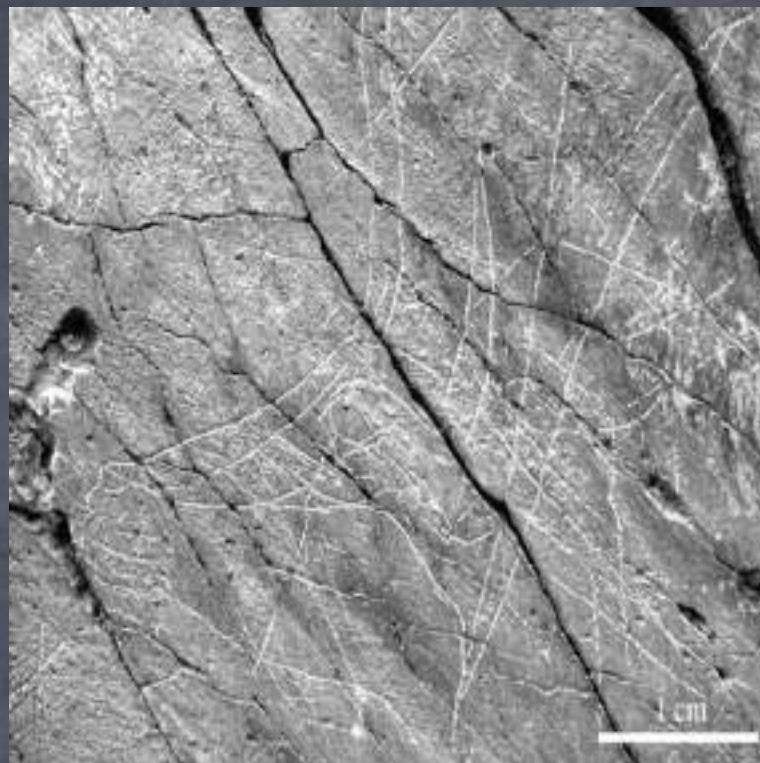
Cavall de Prewalsky

Ase somalí

Cabra de la cova de Niós

Isard de Fornols (Conflent)

Eriçó

Senglar

Conill

Cabirol

Gall fer, *Tetrao urogallus* (Eiszeit 2009 241g)

Ous de gall fer (Eiszeit 2009 244b)

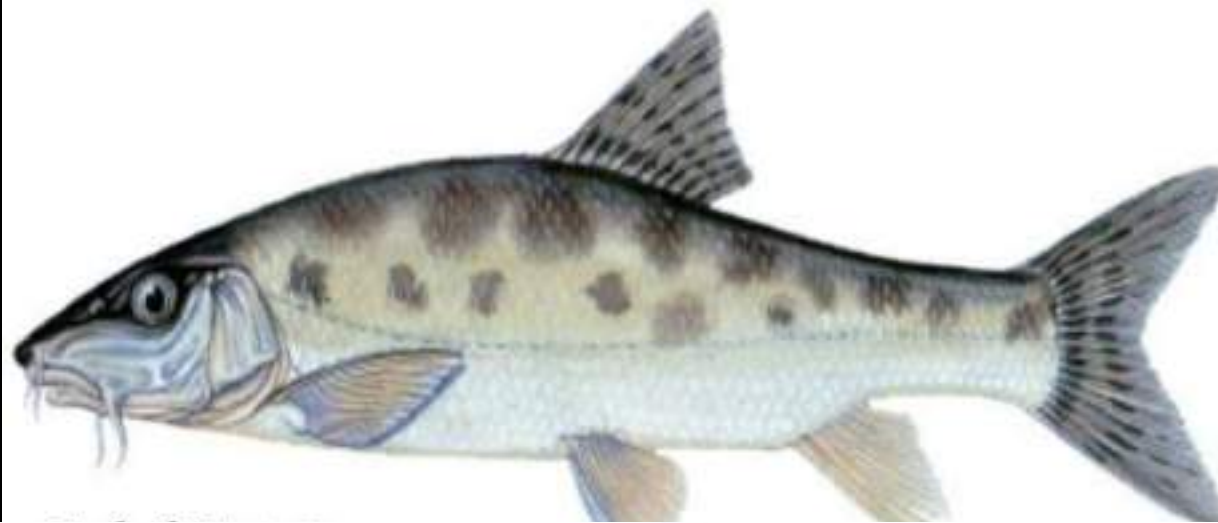

Perdiu, *Alectoris rufa* (Eiszeit 2009 241d)

Pioc

Barb,
anguila,
bagra,
truita,
muslos de
riu
(nàiades)

Cova Cosquer, Cassís, Marsella, Boques del Roine, Provença

Pinguí del nord representat a la cova Cosquer

Gran pinguí o pinguí del nord (*Pinguinus impennis*), espècie exterminada a mitjans del segle XIX (Clottes & Courtin 1994 116)

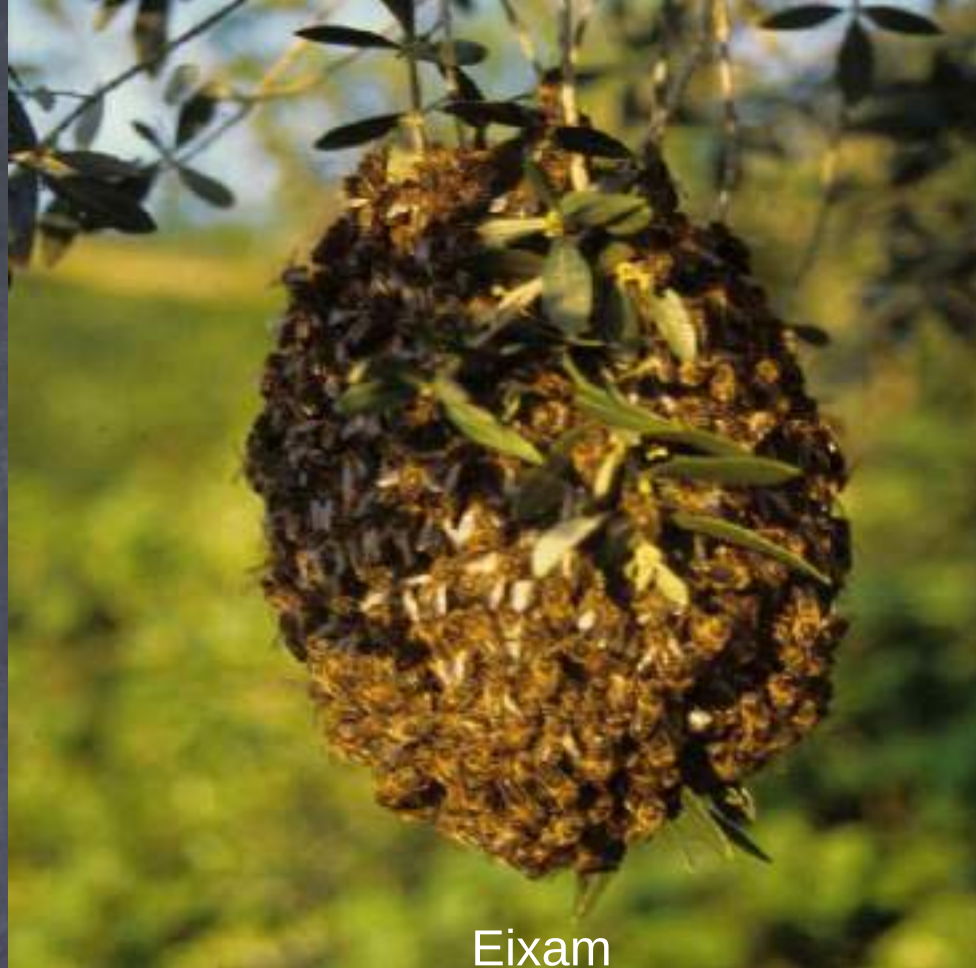
La foca gravada Ph1. Cova Cosquer (Clottes & Courtin 1994 120)

Foques monjo (Clottes & Courtin 1994 016)

Assecador de peix a Formentera

Bresca

Eixam

Recol·lecció de mel de la cueva de la Araña

Tortuga mediterrània

Moluscs marins

Cargols

Cargol bover

Boixerola vera

Nabiu morat

Corneller mascla

Gerdera

Riber petri

Agrassó

Fages

Moixera de guilla

Cirerer de bosc

Avellaner

Lledoner

Moixera

Gavarrera

Arç blanc

Maduixera de bosc

Mores de romaguera

Saüquer

Cirerer d'arboç

Pomera
Perer

Pi pioneer

Aranyoner, arç negre

Ullastre (*Olea europaea sylvestris*)

Alzina reclamadora (Fontcoberta)

Glans dolces de carrasca

Garric

Alzina surera

roure pèrol

Veça (*Vicia sativa*)

Llobí (*Lupinus angustifolius*)

Pèsol bord, guixa (*Lathyrus latifolius*)

Col silvestre (*Brassica oleracea*)

Bleda silvestre (*Beta vulgaris*, L'Escala)

Lletuga (*Lactuca sativa*)

Enciam

Espàrrecs de bosc, brots de llúpol i galleranc, i també de fonoll marí, carbassa vinatera i altres.

Xicòria (*Cichorium intybus*)

Endívia

Escarola

Dent de lleó, pixallits

Lletsó fi o de paret

Cosconilla

Lletsó d'hort o oleaginós

Lletsó punxós

Màstec

Siureny d'hivern

Cualbra lora (*Russula cyanoxantha*)

Cualbra i pinatell

Reig (*Amanita caesarea*)

Tòfones

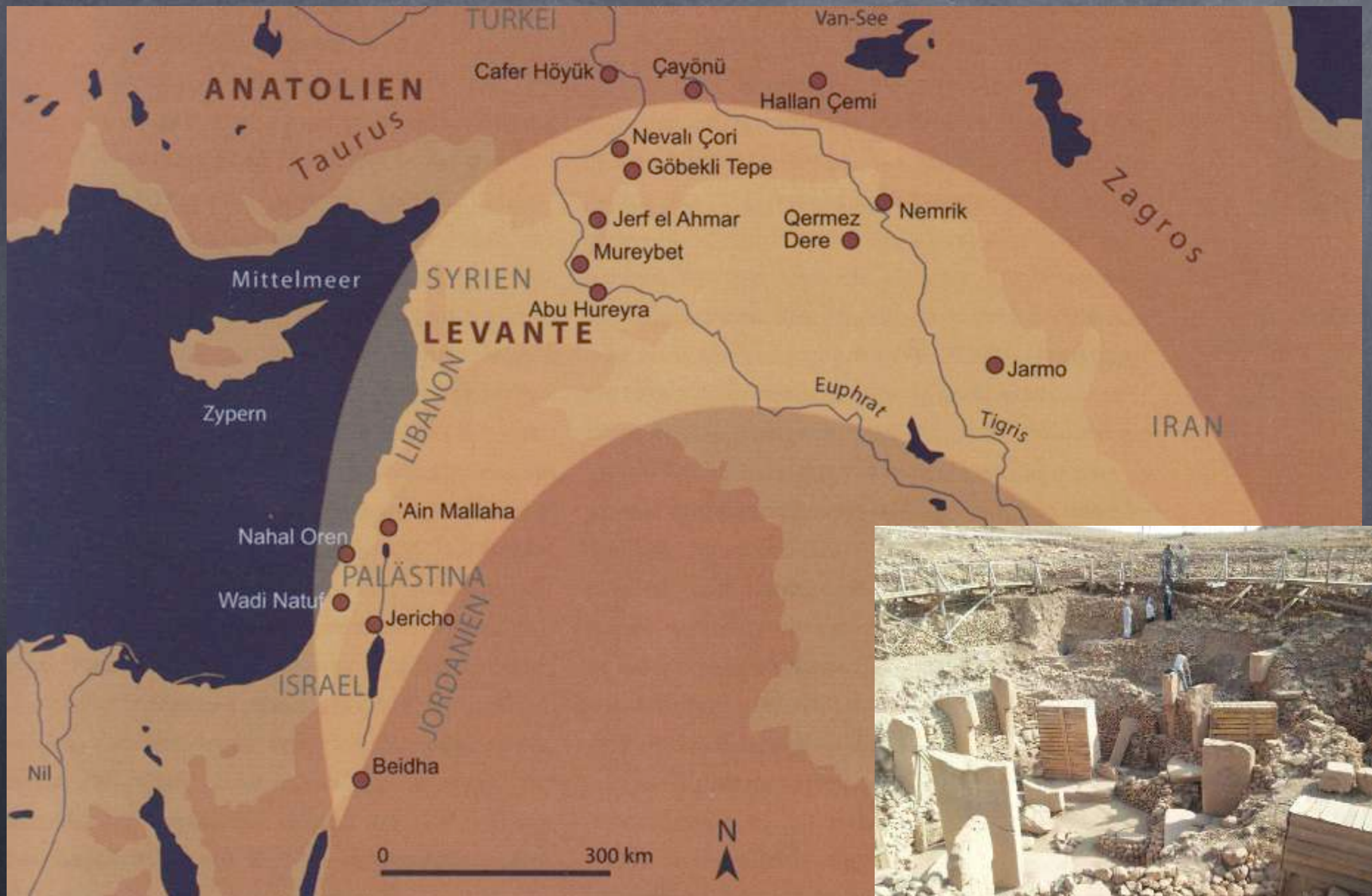
En època paleolítica i epipaleolítica el coneixement dels recursos de la natura era exhaustiu

La cultura dels recursos vegetals i animals autòctons s'han perdut en gran part

Les noves formes de vida agrícoles i ramaderes es van basar principalment en plantes i animals forans

L'aportació europea al conjunt de plantes i animals domèstics és molt modesta

PLANTES I ANIMALS DOMÈSTICS DEL NEOLÍTIC A L'IMPERI ROMÀ (6.000 AC-500 AD)

La Mitja LLuna fèril i alguns llocs dels milennis XI-IX aC (Die ältesten Monumenten Anatolien 2007 027)

Xais: 1100 M

Cabres: 1000 M

Vaques: 1000 M

Cavalls

Porcs: 784 M

Pollastre: 30.000 M (70.000 M l'any)

Oca

ànec

Colom

Gos Gat

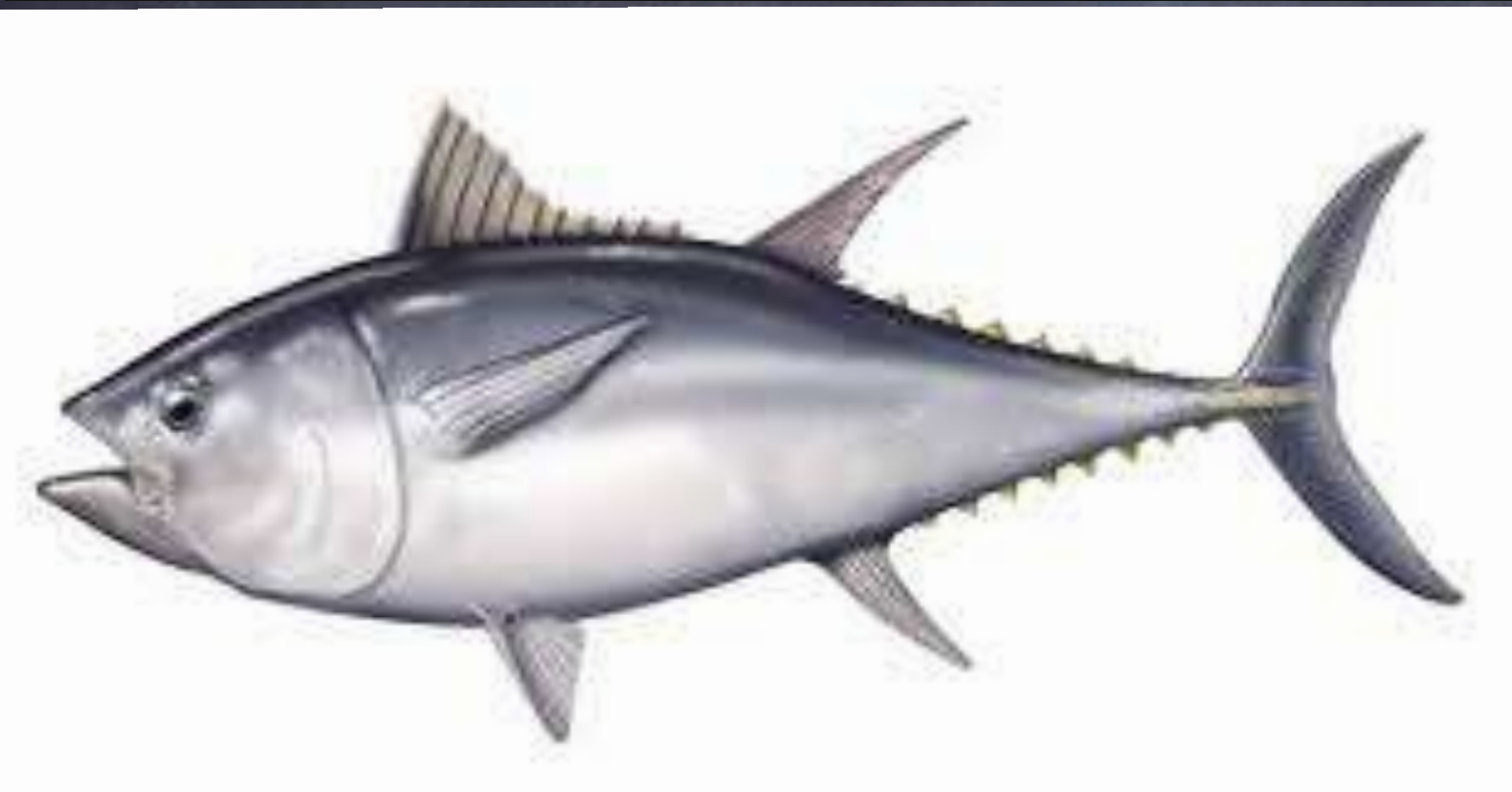
Pintada, polla de Guinea. Originària d'Àfrica subsahariana, ja era coneguda en època romana. Només semidomesticada, fou introduïda a Amèrica, on a Haití és símbol de llibertat

El faisà, originari de nord del Caucas i dels Balcanes, s'entengué durant l'Imperi Romà, però poc

Paó, pago (*Pavo cristatus*), originari del sud d'Àsia, era conegut ja en època romana. Apreciat per la seva bellesa, no fou mai gaire consumit ni realment domesticat.

Grec i romans consumiren tots els peixos i crustacis que quedaven al seu abast, tant de mar com de riu, en criaren en piscines i llacs, i escamparen algunes espècies fora del seu hàbitat natural.

El peix de mar sempre va ser car, i el de riu menys.

Assecaven el peix, el salaven o en feien salsa per fer-lo arribar més lluny.

Incorporaren la tonyina. Al final de l'època medieval i en època moderna el desenvolupament de les almadraves va fer de la tonyina salada objecte d'un comerç molt actiu (Vidal 2021)

Triticum monococcum, espelta petita, Sales de Llierca

Triticum dicoccum, pisana, Sadernes 1991

Triticum durum, Poàcies, blat dur, Sales Llierca

Triticum turgidum, blat dur, kamut

Triticum spelta, espelta

Blat (*Triticum aestivum*)

Ordi (*Ordeum vulgare*) i blat

Niella

Ordi de sis carreres

Civada (*Avena sativa*)

Sègol (*Secale cereale*) Bosc de la Tosca

El foc de Sant Antoni

*Panicum
miliaceum*,
mill, Serinyà

Panís

*Setaria
italica*,
panís, Juià

Erb

Erbs amb ordi

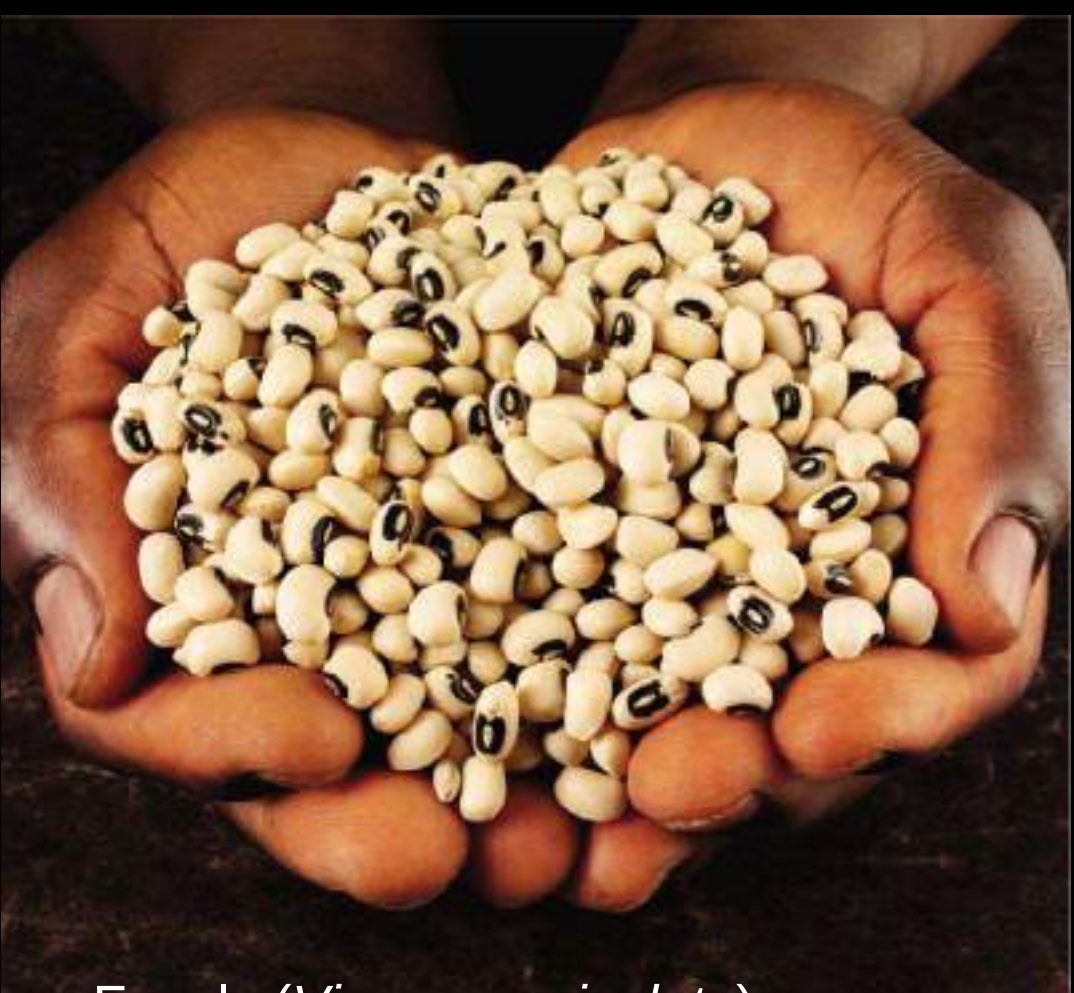
Favera

Llenties

Cigronera

Fesols (*Vigna unguiculata*)

Azuqui

Soja verda

Altres espècies del gènere *Vigna*

Pesolera

Porros

Cards

Xirivies

Alls

Pastanagues

Naps (*Brassica rapa*)

Raves

Carbassa vinatera (*Lagenaria siceraria*)

Àfrica: recipients

Xina: verdura i sopa

Japó: seca en tires i sushi

Índia: verdura, instruments musicals

Amèrica central: orxata amb les llavors

Birmània: les fulles com a verdura

Vinya

Olivera

Figues romanes

Presseguer

Figueres d'Eivissa i Formentera

Cirerer

Albercoquer

Pera en un fresc romà de Narbona

Prunera

Magraner

Pomes

Noguer

Nespler, nesprer (*Mespilus germanica*)

Nesples, nespres

Codonyer

Sorbus domestica Server Ullastret

Server (Ardenya)

Atzeroler

Ginjoler

Ametller

Castanyer

Avellanes d'Abellana

Garrofer

Garrofes

Festuc, pistatxer (Portat a Roma per Luci Vitel·li, governador de Síria, el 37 dC)

Morera

Meló

Síndries

Cogombres

L'ALMADROC

L'hort de Símil: Bledes, agrella, malves, ènules, xirivies, porros, lletugues, cogombres, raves i “la feixuga carbassa ajaguda sobre el seu ample ventre”

Agrella

Ènula, herba de l'ala

L'àpat de Símil: Ceba roja, porro, endívia, morrissà i ruca

Morrissà

Ruca

L'almadroc de Símil: Quatre cabeces d'all, un grapat de celiandre i un brot de ruda

Celiandre (Coriandrum sativum)

Ruda

Pebre

Macís

Nou
moscada

Canella

Silfió

Gingebre
Cardamom o gra del paradís (*Elettaria cardamomum*)
Sumac (*Rhus coriarius*)
Cinamom o càssia (*Cinnamomum aromaticum*)
Costus (*Saussurea lappa*)

NOVES APORTACIONS MEDIEVALS

Arrós a
Pals

Canya
de
sucre

Melca (*Sorghum
vulgare*)

Poncemer (*Citrus medica*)

Aranger gran (*Citrus grandis*)

Taronger agra (*Citrus aurantium*)

Llimoner (*Citrus limon*)

Carxofera

Ravanets

Albergínies

Escalunya (*Allium ascalonicum*)

Gingebre

Fajol (*Fagopyrum esculentum*)

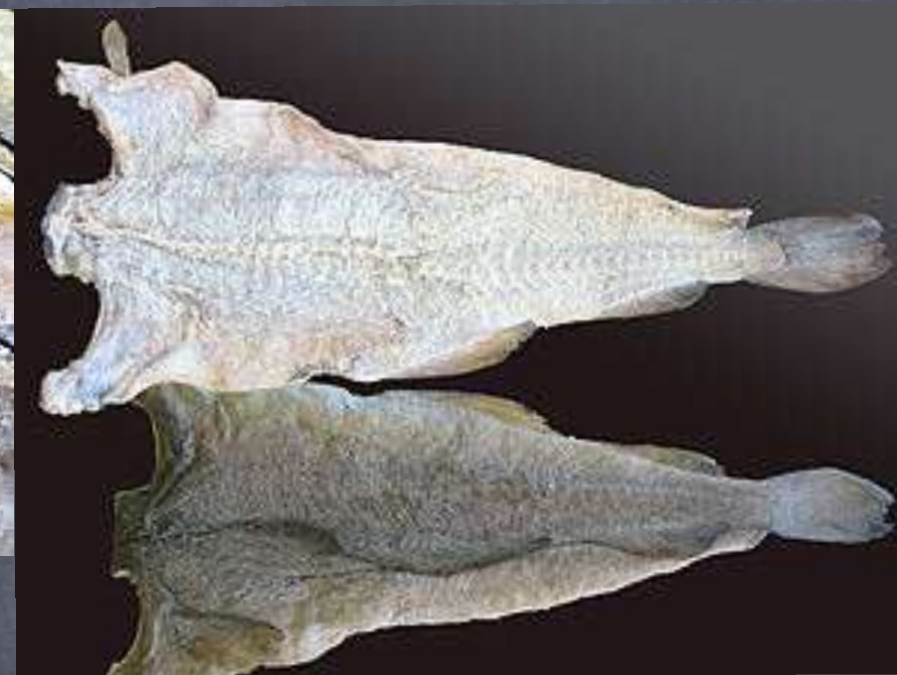

Llobins, tramussos

Pebre melequeta,
pebre de Guinea,
grans del paradís

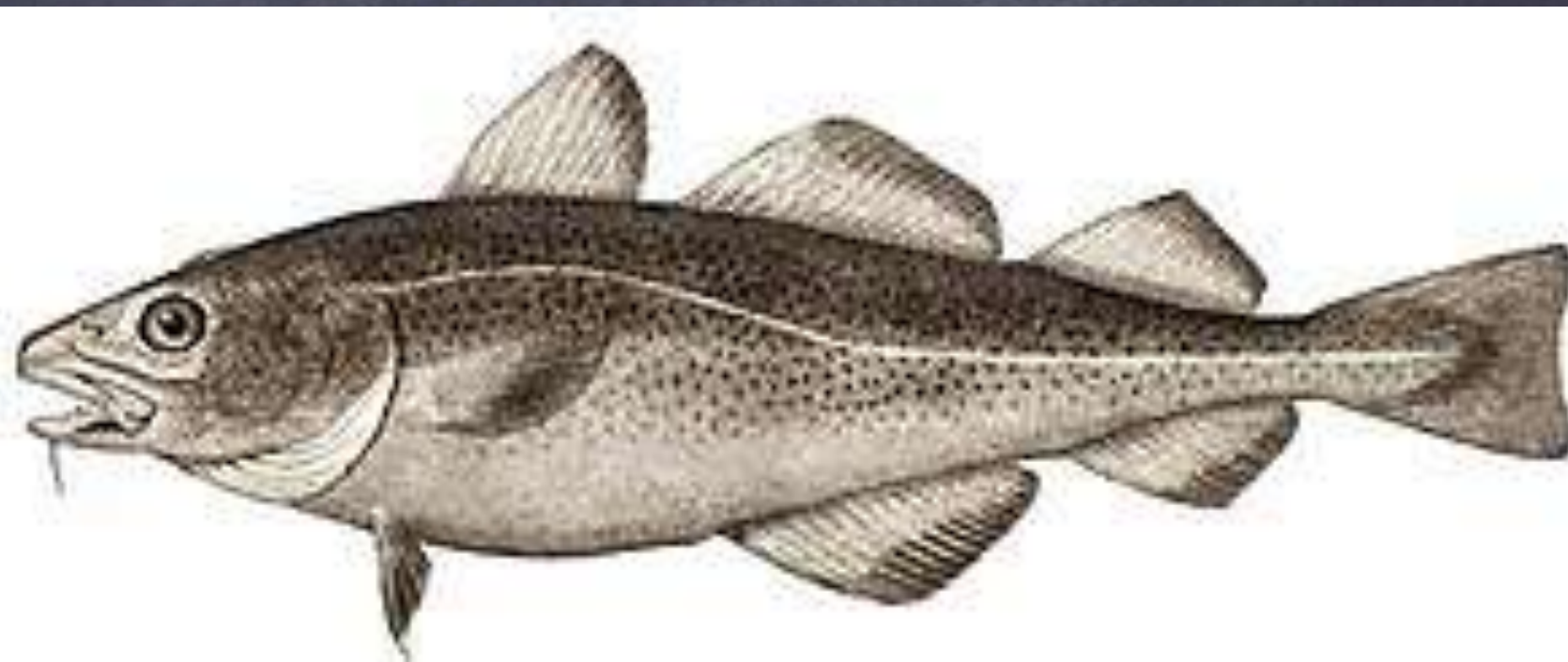

Bacallà

Hareng

PLANTES I ANIMALS AMERICANS

Llama
Alpaca
Gos

Gall dindi

Conill porquí

Ànec mut

Blat de moro, panís, dacsà (Zea mays)

Gaspar Casal (Girona 1680-Madrid 1759), metge, el primer epimiòleg espanyol, va saber atribuir el mal de la rosa, mal de misèria, lepra asturiana, en italià pelagra, a consumir només blat de moro. El 1937 es demostrà que era degut a la manca de vitamina B3, que es perdia amb la panificació,

Carbasseres (*Cucurbita maxima*)

Carbassons de la carbassonera (*Cucurbita pepo*)

Carbasses de cabell d'àngel (*Cucurbita filicifolia*, chilacayote)

Carbasses

Mongetes, fesoles (*Phaseolus vulgaris*)

Cacau

(Pebroteres, bitxos, cireretes (*Capsicum annuum*))

Pebre vermell

Pebrot

Bitxo de Girona

Nyora

Denominació
d'origen protegida

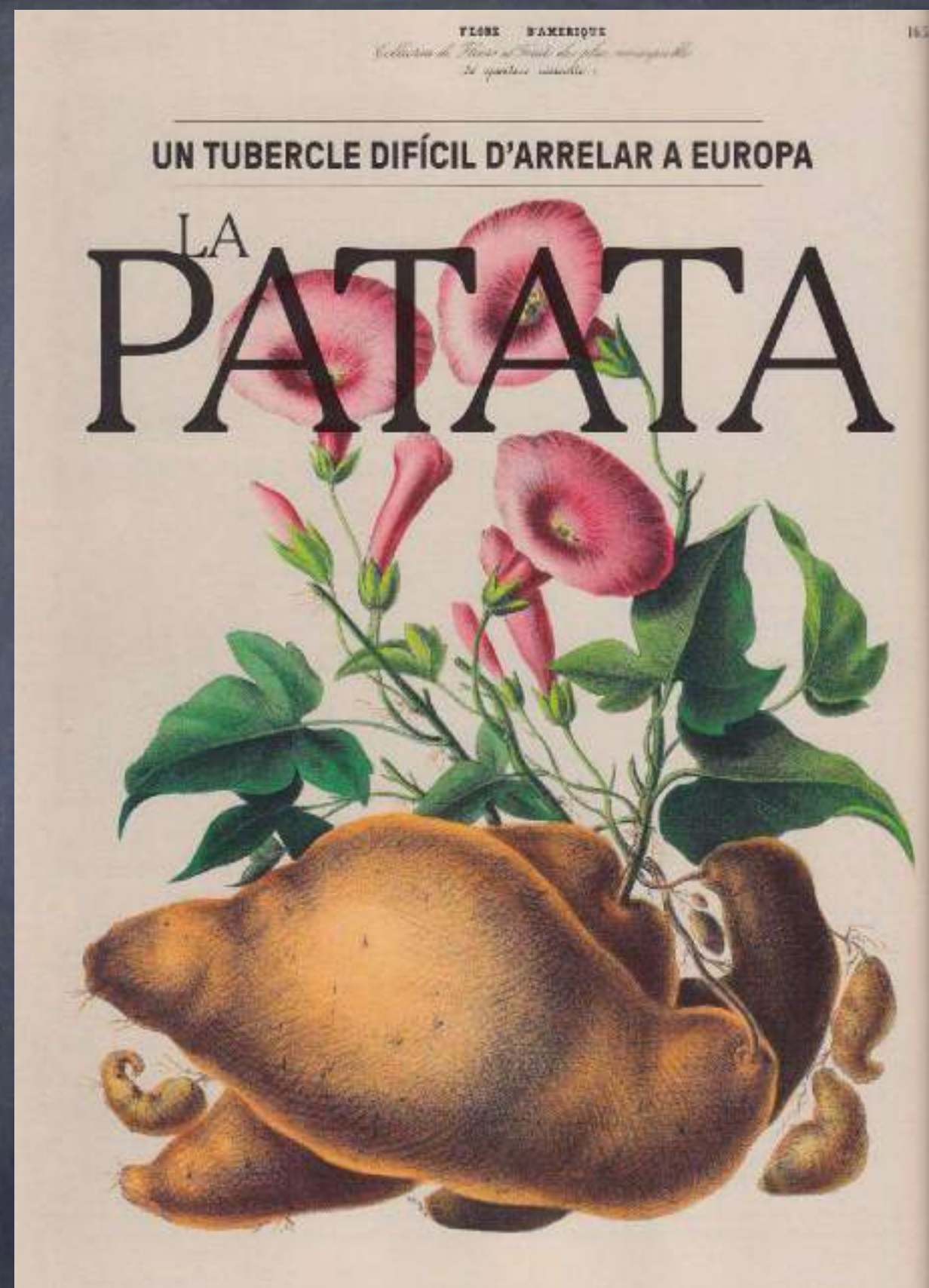
*Pebre
Bord de
Mallorca*

Capsicum frutescens

Patateres i patates

Un article sobre la patata il·lustrat amb un moniato (Sapiens 250, gener 2023 p. 56)

Hi ha unes 40.000 varietats
de tomates

Tomates industrials

Si al 1790 encara no es coneixia fora del Mediterrani, avui se'n comercialitzen 190 M de tones, i és la segona verdura després de les patates (370 M). En 50 anys la producció s'ha multiplicat per 6,5, mentre que les patates ho han fet per 1,4. Una gran part es produeix a la Xina en forma de concentrat de salsa de tomata, que es distribueix a tot el món. El compren els antics països productors. Els surt més barat.

Mandioca, iuca,
tapioca

Moniatos

Cacahuets

Pinya americana

Anacard

Alvocat

Girasols

Nyàmeres

Nyàmeres vora l'Onyar a Pedret

Maduixer

Xirimoies

Sequi, chayote

Arròs salvatge (*Zizania palustris*)

Quinoa

Amarant

Pebre de Jamaica (*Pimenta dioica*)

Tabac

Nou del Brasil (*Bertholletia excelsa*)

Fregadors (*Luffa cylindrica*)

Caqui americana (*Diospiros virginiana*)

Quina, iuca, llobí americana, coca, oca, ullucco, guaiaber, copal, "cabeza de negro"

Vainilla (*Vanilla planifolia*)

NOVES APORTACIONS MODERNES I CONTEMPORÀNIES

Taronger

Manderines

Aranges

Clementines

Cafè

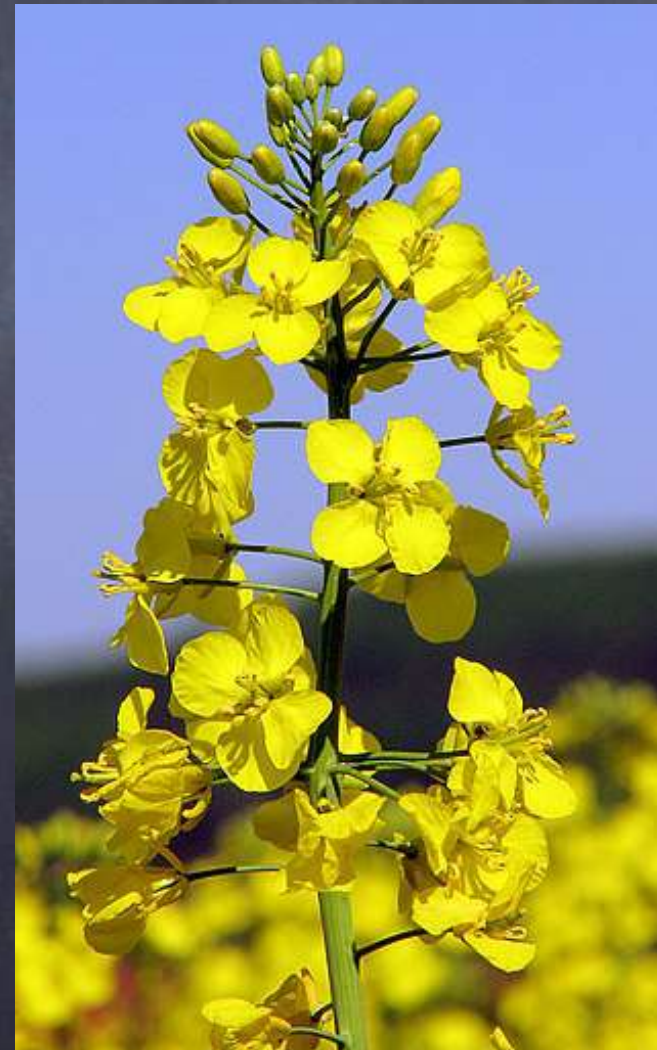
Tè

Soja (Llunyà Orient, cultiu antiquíssim a la Xina i el Japó)

Remolatxa sucrera

Soja, colza, girasol, plantes per oli

Colza (*Brassica napus*)

Nesprer del Japó

Caqui

Kiwi

Palmera cocotera

Plàtans, bananes

Mango

Lichti (Xina)

Bolets cultivats

Oca (*Abelmoschus esculentus*, Malvàcies, procedent d'Etiòpia)

Taro (*Colocasia antiquorum*)

Figues de moro, nopal (*Opuntia* sp.)

Aurò del sucre (*Acer saccharum*)

Palmera datilera

Atzavares o figuerasses (*Agave* sp.)